

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LỊCH SỬ

TRẦN ANH TUẤN. *Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu*

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 62.22.03.13

Phan Bội Châu là nhân vật lịch sử trung tâm của phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc ở Việt Nam đầu thế kỷ XX, là “bậc anh hùng, vị thiên sứ, đấng xả thân vì độc lập, được 20 triệu con người trong vòng nô lệ tôn sùng” (Hồ Chí Minh). Đường lối, chủ trương cứu nước của Phan Bội Châu về cơ bản là đánh đổ thực dân Pháp bằng phương pháp bạo động vũ trang, giải phóng dân tộc, hướng tới xây dựng một nước Việt Nam mới. Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu được hình thành từ tư tưởng chính trị đó và suốt cuộc đời hoạt động yêu nước và cách mạng của mình, Phan Bội Châu đã thực hiện chủ trương đấu tranh vũ trang với quyết tâm cao.

Phan Bội Châu mặc dù không để lại nhiều tác phẩm có tính chất chuyên bình về lý luận quân sự, nhưng một số tác phẩm, bài viết và thực tiễn hoạt động cứu nước vô cùng phong phú của các tổ chức yêu nước, đấu tranh vũ trang do ông lãnh đạo đã thể hiện rõ quá trình hình thành, phát triển các quan điểm, luận điểm về sử dụng bạo lực lật đổ ách thống trị của thực dân, xây dựng nước Việt Nam mới; về nhận thức lực lượng làm cách mạng, về quan điểm xây dựng lực lượng vũ trang, vận động lính tập, tìm nguồn vũ khí... tất cả đều hướng vào chuẩn bị thực lực, tiến tới bạo động vũ trang giành độc lập dân tộc khi có thời cơ. Tuy chưa đến độ nhuần

nhuần về mặt lý luận, chưa đạt đến lý luận mang tính cách mạng, khoa học, nhưng đó là một hệ thống quan điểm khá phong phú, không thiếu những nét đặc sắc trong từng nội dung và phát triển theo hướng ngày càng tiếp cận chân lý.

Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu ở một mức độ nhất định đã được triển khai, vận dụng vào thực tiễn đấu tranh trong phong trào yêu nước chống Pháp trong suốt mấy thập kỷ đầu thế kỷ XX, để lại nhiều bài học quý giá cho cách mạng Việt Nam về sau. Do đó, Nghiên cứu sinh chọn vấn đề “Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu” làm đề tài Luận án tiến sĩ Lịch sử là một vấn đề có ý nghĩa thiết thực.

Luận án dài 193 trang khổ A4, ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Phụ lục, Tài liệu tham khảo là 4 chương chính, gồm:

Chương I: *Tổng quan về tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài*, dài 20 trang, trình bày “lịch sử nghiên cứu vấn đề” của các tác giả trong nước và nước ngoài khá đa dạng... đã góp phần luận giải cơ sở hình thành đường lối bạo động, quá trình hoạt động và bước đầu nêu lên một số quan điểm quân sự của Phan Bội Châu, giúp Nghiên cứu sinh giải quyết nhiệm vụ cụ thể của Luận án.

Chương II: *Cơ sở hình thành và quá trình chuyển biến trong tư tưởng quân sự Phan Bội Châu*, dài 40 trang, trình bày thực tế lịch sử Việt Nam cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, nêu rõ truyền thống yêu nước, chống ngoại xâm của dân tộc... - cội nguồn, nhân tố quan trọng góp phần hình thành tư tưởng quân sự Phan Bội Châu.

Nghiên cứu sinh cũng dành một phần nói thêm về tác động của tình hình thế giới và các trào lưu tư tưởng mới khiến cho tư tưởng quân sự của Phan Bội Châu dần thoát ly khỏi tư tưởng quân sự của phong trào Cần Vương trước đó, đồng thời bổ sung, phát triển theo chiều hướng mới hợp với thời đại mới. Đặc biệt, từ những năm 1924 về sau, Phan Bội Châu đã chịu ảnh hưởng của chủ nghĩa Marx-Lenin và Cách mạng tháng Mười Nga, của thời đại chủ nghĩa vô sản thế giới và tin tưởng vào con đường cứu nước mới của những người cộng sản.

Chương III: *Nội dung tư tưởng quân sự Phan Bội Châu*

Luận án đã dành 50 trang, tập trung trình bày những nội dung cơ bản của tư tưởng quân sự Phan Bội Châu, thể hiện ở những tiểu mục quan trọng:

1. Muốn lật đổ ách thống trị thực dân, giành lại độc lập dân tộc, thì nhất thiết phải bạo động vũ trang.
2. Tiến hành bạo động vũ trang phải linh hoạt, tùy thời hành động.
3. Sức mạnh nhân dân và sự đồng tâm của lực lượng toàn dân là nhân tố quyết định giành thắng lợi trong sự nghiệp cứu nước.
4. Xây dựng lực lượng vũ trang làm nòng cốt để khôi phục quốc quyền, xây dựng chế độ mới.
5. Vận động làm “cánh nội ứng” cho quân đội cách mạng.
6. Tạo nguồn vũ khí bằng nhiều biện pháp, trong đó chú trọng phát huy nội lực.

Những quan điểm quân sự của Phan Bội Châu vừa có sự kế thừa truyền thống quân sự dân tộc, vừa được bổ sung nhiều yếu tố mới của thời đại, góp phần đưa tư

tưởng quân sự Việt Nam phát triển theo hướng ngày càng tiến bộ. Trong đó nhiều quan điểm quân sự đã được triển khai, vận dụng vào thực tiễn, góp phần tạo nên một phong trào yêu nước, đấu tranh giải phóng dân tộc ở Việt Nam suốt mấy thập niên đầu thế kỷ XX.

Chương IV: *Một số nhận xét về tư tưởng quân sự Phan Bội Châu*

Ở chương này, gồm 40 trang, Luận án rút ra một số nhận xét đánh giá khách quan, toàn diện về tư tưởng quân sự Phan Bội Châu:

- Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu được hình thành từ nhiều yếu tố và trải qua quá trình vận động, chuyển biến khá phức tạp.
- Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu gồm nhiều nội dung, phát triển theo hướng ngày càng tiến bộ, nhưng cũng bộc lộ không ít những hạn chế, bất cập, mâu thuẫn.
- Tư tưởng quân sự Phan Bội Châu có ảnh hưởng tích cực đối với phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc Việt Nam và với một số nước trong khu vực.
- Phan Bội Châu để lại nhiều bài học quý giá cho cách mạng Việt Nam.

Tóm lại, tư tưởng quân sự Phan Bội Châu được hình thành, phát triển trong sự tác động biện chứng của nhiều yếu tố, trong đó chủ nghĩa yêu nước, truyền thống quân sự của dân tộc là nền tảng quan trọng; tác động của tình hình thế giới và các trào lưu tư tưởng mới, nhất là chủ nghĩa Marx-Lenin và cách mạng vô sản thế giới làm cho tư tưởng quân sự Phan Bội Châu được bổ sung, phát triển ngày càng tiến bộ. Ngoài ra, thực tiễn phong phú của dân tộc, thời đại, năng lực tư duy, hoạt động thực tiễn của Phan Bội Châu cũng là cơ sở quan trọng làm cho tư tưởng

quân sự của ông hình thành, phát triển, góp phần làm phong phú thêm tư tưởng quân sự của Việt Nam.

Ở phần *Kết luận*, Nghiên cứu sinh đã nêu rõ tư tưởng quân sự Phan Bội Châu là nằm trong dòng chảy liên tục của chủ nghĩa yêu nước, truyền thống đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc thể hiện trong một giai đoạn lịch sử đầy biến động cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Trong quá trình đó, cũng có lúc tư tưởng đó không diễn biến theo chiều hướng phát triển đi lên, mà ngược lại bị dao động, nhưng xét về tổng thể thì điểm cốt lõi xuyên suốt tư tưởng quân sự của Phan Bội Châu vẫn là theo đường lối vũ trang bạo động, dựa vào nội lực là chủ yếu, chú trọng xây dựng mặt trận đoàn kết toàn dân, kể cả vận động lính tập, binh lính đối phương tham gia, cùng với vấn đề đoàn kết quốc tế để tiến hành đấu tranh giải phóng dân tộc, giành quyền độc lập tự do cho nhân dân, đất nước. Những quan điểm - tư tưởng quân sự của Phan Bội Châu vừa có sự kế thừa, phát huy truyền thống dân tộc, vừa được bổ sung nhiều yếu tố mới của thời đại, nhưng cũng biểu lộ một số nhận thức bất cập, hạn chế do điều kiện giai cấp xuất thân (nho sĩ) và hạn chế của thời đại (dưới thể chế của một nước thực dân nửa phong kiến), cho nên sự nghiệp cứu nước của Phan Bội Châu đã không đi đến thành công.

Sự thất bại của Phan Bội Châu đã đặt ra yêu cầu cấp thiết phải có một lý luận hiện đại soi sáng cho con đường cách mạng Việt Nam, cần phải có một lực lượng tiên bộ đủ sức đoàn kết rộng rãi, tập hợp toàn thể dân tộc thành một khối thống nhất cùng đứng lên chống thực dân Pháp theo phương hướng mới. Mặt khác, chính bài học thất bại và những đóng góp của Phan Bội Châu đã tạo điều kiện, tiền đề thúc đẩy sự hình thành tư tưởng, quan điểm mới và chủ trương đường lối cứu nước mới làm bước đệm quan trọng chuẩn bị cho bước nhảy vọt tất yếu trong tiến trình phát triển của cách mạng Việt Nam về sau.

Việc tiếp tục nghiên cứu, tìm hiểu tư tưởng quân sự Phan Bội Châu không chỉ giúp chúng ta có thêm luận cứ để chứng minh tính cách mạng và khoa học lý luận quân sự của Đảng Cộng sản Việt Nam và lãnh tụ Hồ Chí Minh, mà còn có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc XHCN Việt Nam trong thời kỳ mới.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Quốc gia của Viện Lịch sử Quân sự Việt Nam ngày 13 /11/2015.

CHƯƠNG THÂU
giới thiệu